

Researcher: Social Science Studies

(2018) Cilt 6, Sayı 1, s. 393-406

RSSS
ISSN:2148-2691

Türk Atasözlerinde Merak Kavramı

Sevilay YILDIZ¹

Özet

Bireyin keşfetme ihtiyacını ortaya çıkaran merak, **21. yüzyıl öğrencilerinin ihtiyaç duyacağı en önemli becerilerden biridir.** Bireylerde doğuştan itibaren var olan merak, bir yandan bireyin gelişmesini özellikle de yaratıcılığının gelişmesini sağlar, bir yandan da içinde bulunulan kültürün değerlerinden etkilenir. Merak algısı üzerinde etkili olan kültür öğelerinden birisi de atasözleridir. Bu çalışmada Türk atasözlerinde merak kavramına yönelik gönderimlerin incelenmesi ve bunların kültürel bağlam açısından taşıdığı anlamların irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda atasözlerinde merakla ilgili, olumlu, olumsuz kavramlar taranmıştır. Çalışma sonucunda meraka ilişkin olarak olumlu ve olumsuz algılar adlı temalar altında birtakım alt temalara ulaşılmıştır. Meraka olumsuz vurgu yapan atasözlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Atasözleri
Merak
Kültür
Toplumsal Algı

The Concept Of Curiosity In Turkish Proverbs

Abstract

Curiosity, which brings out the need for discovery in individuals, is one of the most important skills that 21st-century students will need. Curiosity, which exists in individuals from birth, facilitates personal development, especially development of creativity, and at the same time is affected by the values of the culture. One of the cultural elements that are influential on the perception of curiosity is the proverbs. In this study, it is aimed to examine the references about the concept of curiosity in Turkish proverbs and to examine the implications and meanings of these in terms of cultural context. In the study, content analysis technique was used from qualitative research methods. In the study, content analysis technique was used from qualitative research methods. In this context, positive and negative concepts in proverbs related to curiosity were scanned. As a result of the study, a number of sub-themes were reached under positive and negative themes concerning curiosity. It was determined that the number of proverbs negatively emphasizing curiosity were more than positive proverbs. Recommendations were made in the direction of the results obtained.

Keywords

Proverbs
Curiosity
Culture
Social Perception

¹ Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sevilayyildiz@ibu.edu.tr

GİRİŞ

Öğrenmenin anahtarı olan merak, bireyin potansiyelini ortaya koymasına fırsat veren bir beceridir. Leonardo da Vinci, Einstein, Steve Jobs gibi dünyayı değiştiren bu büyük zihinlerin ortak paydası vardır ki o da doyumsuz bir meraka sahip olmalarıdır. Merak, "kediye öldüren", "çirkin bir kusur" değil, bunun tam aksine, deneyimlerimizi zenginleştiren ve şeylerin anlamını anlama arzusu ile çok daha ileriye doğru ilerlemeye, sınırlarımızın üstüne geçmeye iten önemli bir kapasitedir. Erken yaş dönemlerimizden beri çevremizdeki şeyleri keşfetmek için gerekli içgüdüsel bir susuzluk olan merak, öğrenme, gözleme ve analiz etme kabiliyetimizi etkiler. Ancak, ne yazık ki akademik ve mesleki performans, hala sıklıkla zihinsel süreçler ve yetenekler açısından bugüne kadar tek referans kaynağı olan zeka bölümü değişkeni ile ilişkilendirilmeye devam edilmektedir (Mititel, 2014). Son zamanlarda yapılan araştırmalar göstermiştir ki merak (entelektüel katılım) ve çaba, akademik performansla daha doğrudan ilişkili faktörlerdir ve zekadan daha üstün bir etkiye sahiptir; aynı zamanda keşfetmek için bir açıklık durumudur (Von, 2011). Bilgi alanımız büyüdükçe başarı şansımız da artar. Bu öge yani merak, öğrenme kapasitesi, girişimcilikte çok gerekli ve yaratıcılık ve yenilik için destekleyici bir yetenektir.

21. yüzyıl dünyasında merakı geliştirme çabası, ilişkiler içinde ilerlemenin önemli bir kilit unsurudur. Çünkü, merakın gelişmesi sayesinde toplumsal bir varlık olan insanın toplumun diğer üyeleri ile konuşmak için gitgide daha iyi olabileceği ve bunun da uzun vadede gelişebileceği düşünülür. Bireyin her defasında yeni yeni kişilerle karşılaşması gerekir ki merakını geliştirebilsin. Elbette ki merak, kültürleşmeyi ve aynı zamanda birçok duyguyu içinde barındırır: Örneğin; insanların hayatlarını tanıma arzusu güçlü ve daha güçlü olmalı ve insanlar, hayatlarında giderek daha fazla şey merak ediyor olmalıdırlar. İnsanlarla iletişime girdikçe meraklı olunabilecek daha fazla şey düşünülür (<http://devenir-influent.e-monsite.com>). Meraklı olmak oldukça önemlidir. Çünkü merak, birçok genç insanı etkileyen bir konudur. 2010'da Fransa'da yapılan bir araştırmaya göre, ölçek uygulanan lise öğrencilerinin % 70' inin okulda çok sıkıldıkları tespit edilmiştir. Oysaki okullar can sıkıntısının önüne geçebilmek için gençlerin merak duygusunu doyurucu ve geliştirici hizmetleri sunabilmelidir. Merak gençlerin entelektüel gelişiminde temel bir rol oynamaktadır. Öğrenme ve anlama arzusu olarak tanımlanabilen merak, dünyaya açıklık ve dolayısıyla hoşgörüye katkıda bulunur. Merak ederek, işlerin yapılma biçimini öğreniriz. Sıklıkla en meraklı insanların da çok akıllı olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır (Développeur Sa Curiosité Pour Une Matière Aride). Merak her alanda çok değerli bir araçtır. Bu kapasite, doğumda herkes için ortak olan ancak büyüdükçe çoğu insanın toplumsal koşullarında etkisi ile kaybettiği bir araçtır. Oysaki merak insanları ilerletmek için çok önemlidir. Akademik çalışmalarda da çok yararlıdır, çünkü sınırları zorlayıp daha da ileri gidilmesine izin verir ve böylece daha verimli ve daha açık olunabilir. Hepimizin bildiği gibi, çocuklar genellikle çok meraklıdırlar. Öyle ki bazen bizi fazlasıyla yorarlar. Bir çocuğun telaffuz edebileceği "niçin" sayısının frekansı kesinlikle inanılır gibi değildir. Bilginin körüklenemeyen susuzluğuna sahip oldukları aşikardır. Aynı soruyu sormak birçok kez doğaldır. Bu, yeni bilgiyi kolayca ezberlemelerine olanak tanır. Sorgulama dalgaları, toplumun ve uygunluk kurallarının kendine geldiği güne kadar büyümeye devam eder. Daha sonra maalesef ki merak birçok nedenden dolayı kaybolur, çok az heyecan verici veya hiç yenilik içermeyen bir hayata dönüşür. Yine de, bazı insanlar meraklarını yetişkinlikte de tutmayı başarırlar. Müthiş mucitlerin hepsine bakıldığında, meraklarını nasıl sürdüreceklerini bilen insanlar olduğu görülür (<http://revolutionpersonnelle.com>). Merakın azalmasında ya da

artmasında özellikle aile ve içinde bulunulan toplumun rolünün hiç de azımsanmayacak bir rolünün olduğu söylenebilir. Eğer içinde bulunulan kültürün veya eğitim sisteminin merakla ilişkin kısıtlayıcı öğretileri varsa keşfetmeye ilişkin davranışlarda da körelme görülür. Çünkü merakın da bir toplumsallığı vardır. Çevresel şartlar eğer bireyin doğuştan getirmiş olduğu merakı desteklerse merak, artık meraklılık haline dönüşür. Meraklı insan, değişik ve yeni durumlarla karşılaştığında bu duruma karşı olumlu tepkiler verir; öğrenme ihtiyacını sürekli içinde hisseder, yeni keşifler için denemekten haz alır; gözlem gücü yüksektir, problem çözmede ısrarcıdır.

Meraklı olmak açık olmaktır. Bu nedenle, herhangi bir yaşta, meraklı bir zihne sahip olmak önemlidir. Neden? Çünkü merak uyandırmak her şeyden önce beynin çalışması için enerji sağlar. Eğer merak edilip öğrenilen bilgi alınıp üzerinde çalışılırsa, öğütülürse beyin aktiviteleri artar. Nitekim, beynimiz de bir kas gibidir. Ne kadar çok kullanırsak o kadar çok gelişir. Merakın bir diğer avantajı, bireylere olasılıkların bir dünyasını açmasıdır. Merak eden insan, kendisinden başkalarına yönelir, çünkü bilmek ister, pasif olmadığından emin olmak ister. Merak, farklı bağlamlara girmek için pasaporttur. Bu, beyin hücrelerinin atrofik olmasını önler ve bilimsel çalışmaların ilk sonuçları, göstermiştir ki, Alzheimer gibi bazı hastalıkları önlemeye yardımcı olur. Başka bir avantaj da merak uyanması beyinde esenlik hissi verme etkisi olan bir madde olan dopamin maddesinin yayılmasını sağlar. Bazılarımız meraklı olarak doğar. Ancak bilinen bir gerçek vardır ki o da merak öğrenilebilen bir özelliktir (<http://revolutionpersonnelle.com>). Araştırmalar, bir konuda merak uyandırmak için, doldurmak istediğimiz bir "bilgi vakti" olması gerektiğini göstermiştir. Başka bir ifade ile daha fazlasını öğrenmek için zaten en azından bilgiye sahip olmak gerekir. Çocuğunuzun merak genini geliştirmesi için biraz itilmesi gerekir. Bu itme gücünde de bilgi ve içinde bulunulan kültürün merakla bakış açısı oldukça önemlidir (<http://www.mamanpourlavie.com>).

Eskiden merak, bir kusur gibi görülürken merak artık bir nitelik olarak algılanmaya başlanmıştır. Yeni bir Amerikan çalışması, çocuğun öğrenmesi ve gelişmesinde merakın çok fazla önemli olduğunu göstermiştir. Ancak onu uyandırmak için birtakım yöntemler uygulanmalıdır. Örneğin, sorulan her soruya cevap vermek ve deneyimlemek, cesaretlendirmek, soru sormaya teşvik etmek, belirsizliklere karşı tolerans geliştirmesine yardımcı olmak gereklidir; çocuklar büyütülürken kesinlikle "bebek dili" kullanılmamalıdır. Herşeyden önce ebevenler meraklı olmalıdırlar. Çocuğun bol bol oyun oynamasına izin verilmelidir. Ebevenler ve öğretmenler merakı uyandırıcı ve geliştirici çevresel düzenlemeleri ayarlamalıdırlar (<http://madame.lefigaro.fr/education>).

Berlyne'e göre merak algısal ve bilgisel (epistemik) merak olmak üzere ikiye ayrılır. Algısal meraklılık; görme, işitme gibi duyuşsal kavramların farklı veya belirsiz nesnelere hakkında yeni bilgiler elde etmek için kullanılması davranışıdır (Berlyne, 1957; akt. Ünal, 2005). Algısal meraklılık aynı zamanda dürtüsel algının artmasına yol açmaktadır; yani organizma kendisini yeni bir bilgiyi elde edebilmek için düzenlemektedir. Algıların dürtüler yoluyla artmasından dolayı algısal merak, hem insanlarda hem de hayvanlarda görülebilen bir özelliktir (Noone, 1994; Fulcher, 2004; akt. Say, 2015). Bilgisel meraklılık ise kavramsal belirsizlik veya karmaşık fikirler (teoriler, zihinsel bulmacalar vb.) tarafından harekete geçirilen ve doğru bilgiyi elde etmek için sorulan sorular ve önermeleri içermektedir (akt; Say, 2015). Bilgideki boşluk ya da kavramsal anlamda paradokslar bilgiye dayalı merakı daha da tetikler. Bilgiye dayalı merak özgün ve ayrıştırıcı olmak üzere ikiye ayrılır. Özgün merak, bireyin özel bir konu hakkında araştırmalar yapması ve içindeki keşfetme isteğini ifade eder.

Dolayısıyla birey araştırma yaptığı konuyu incelerken ilgili konuya ilişkin derinlik arar. Ayırıştırıcı merak ise boş zamanlarda yoğun olarak hissedilen sıkılma duygusu ve bu duygunun giderilmesi amacı ile gerçekleştirilen bir keşfetme araştırma istek ve davranışdır (Berlyne,1978). Özgün ve ayırıştırıcı merak çerçevesinde belli bir konuya ilişkin merak dürtüsünün özgün olan merakın kaynağı; güncel hayat etkinliklerinde kullanılan meraklılığın da ayırıştırıcı merak olduğu düşünülebilir (Loewenstein, 1994).

Bir toplumu ayakta tutan ve kültürünü oluşturan değerler çerçevesinde merakın etkisi oldukça büyüktür. İnsanlık tarihine bakıldığında önemli bilimsel keşifler ve medeniyetlerin gelişimi insanların doğal merakı sayesinde gerçekleşmiştir (Berlyne,1978). Özellikleri sıralanan merak duygusu, insan doğasında vardır. Köreltilmediği takdirde insan, bu merak duygusu ile ömür boyu öğrenmeye devam edebilir. Bu durumda eğitimin temel kaygı ve hedefi merak duygusunu köreltmemek ve sürekli canlı tutmak olmalıdır (Turan, 2015). Bu bağlamda toplumsallaşma sürecinde insanların neyi, ne kadar, ne zaman, nasıl ve hangi gerekçelerle merak edeceğinin sınırları çizilmiş, bu dürtü adeta kontrol altına alınmıştır. Bu çerçevede, merakın önemi, bireysel (psikolojik) boyutundan çok, özellikle toplumsal (sosyopsikolojik) bir nosyon olmasından kaynaklanır. Öte yandan Türkiye’de sosyal merak kavramının sosyolojik açıdan öneminin garip bir şekilde yadsına geldiği görülmektedir. Aslında merak içgüdüsel olduğu kadar, öğrenilen bir fenomendir. Bireye sosyalle tanıştığı ilk andan itibaren; neyi, nasıl, neden ve ne kadar merak edebileceği öğretilmiş, bu güdü kontrol altına alınmıştır. Ayrıca meraka dair iyi-kötü, doğru-yanlış, faydalı-zararlı gibi karşıtlıklar sadece bireysel olarak değil, toplumsal hatta milletlerarasıdır. Bazı bireylere göre merak, iyi; bazılarına göre kötüdür. Bazı toplumlara göre merak faydalı, bazılarına göre zararlıdır. Bu verilerin açıklaması merakın kültürel bir nosyon ve ideolojik bir konsept olmasına dayandırılabilir (Kurtbaş,2011). İfade edilen açıklamalar bağlamında görülmektedir ki merak kendi içinde hem bilişsel hem de duyuşsal öğeleri içinde barındıran kapsamlı bir kavramdır. Bireyin kişiliğinin önemli bir parçasını oluşturan bu öğeler de içinde bulunulan kültürden etkilenirler. Engin’e göre (2017) birey, bir kültür çevresi içinde doğup, yetiştiğinden kültüre özgü davranış kalıplarını ve düşünceler sistemini, dolayısıyla da kimliği ve kişiliğini kazanır. Kültüre özgü bir düşünce sistemi kazanan birey, biyolojik güdülerini kontrol altına alır ya da bu güdüler, kültür tarafından bastırılır. Kültüre uygun bir kişilik kazanan birey, kültürü etkilemeye başlar. Kısaca kültür, önce kişiliği etkilemekte, sonra da kişilikten etkilenmektedir. Bu bağlamda Türk kültürünün önemli öğelerinden olan atasözleri üzerinden merak kavramının analiz edilmesi önemli görülmektedir. Atasözleri ise büyük çoğunluğu ile anonim mahiyet taşıyan, yani ilk defa ve ne zaman ortaya atıldıkları bilinmeyen, halk topluluklarının asırlar boyunca karşılaştıkları hadiselerden ve tecrübelerden ilham alarak ortaya atıkları, benimsedikleri ve kendilerinden sonra gelecek nesillere devrettikleri nasihatler, yol gösterici tavsiyelerdir (Ötüken, 1971). Atasözleri bir kültürün yansıması olarak düşünülmektedir ve herhangi bir toplumun kültürüne ait olarak, fertlerin ne ile uğraştığı, ilişkilerinde neye önem verdiği, değer yargılarının ne olduğuna ilişkin göstergeler atasözlerinde ifadesini bulmuştur (Karakuş ve Keçe, 2012).

Atasözleri, bir milletin idealini yansıtan, milli özelliğe sahip, nesilden nesile aktarılan edebiyat örnekleri ya da hayatın çeşitli konularıyla ilgili ibret veya öğüt verici özlü sözler olarak tanımlanabilirler (Altaylı, 2010: 127). Bir milletin kültürünü oluşturan ve bu kültür içinde önemli bir yer tutan kültür öğelerinden olan atasözleri, o milleti oluşturan bireylerin hem olayları algılayış tarzını etkiler hem de algılarının atasözlerine yansımasının bir ifadesi olarak kültür içinde yerini bulur. Bekiroğlu’na göre (2014), atasözleri ve deyimler toplumun

ve bireyin davranış kodlarını belirleyen birer nirengi noktası olarak, genel kabul gören, toplum tarafından tasvip edilen davranışlar ve düşünce biçimlerinin yanı sıra kabul görmeyen ve aynı zamanda reddedilen davranış ve düşünce biçimlerini de anlamlarında barındırırlar. Başka bir ifade ile Aksan'a göre (1996) atasözleri, bir toplumu oluşturan bireylerin günlük ilişkilerini yürütürken belli durum/olay/olguları anlatmak için kullandıkları geleneksel söz kalıplarıdır. Atasözleri bir toplumun yaşam felsefesini, bir diğer ifade ile dünya görüşünü yansıtan kesin yargı niteliğindeki sözler olduğu içindir ki atasözlerini incelediğimiz zaman; o toplumun yaşamı nasıl gördüğünü, hangi toplumsal kural ve ilkelere uyulması gerektiğini rahatlıkla anlayabiliriz. Bu bakımdan atasözleri bir milletin karakterini, yani toplumsal niteliklerini belirleyen en temel öğeler arasında görülür (Çotuksöken, 1983: 9). Toplumsal çevre içinde kendini kültürel formlarla ifade eden atasözleri ve deyimler kişiye bazı yargılar, inançlar, kanaatler, tutumlar, davranışlar kazandırırken; bazı yargı, inanç, kanaat, tutum ve davranışlar konusunda da engelleyici bir rol oynar (Esen ve Yılmaz,2011) .

Türk atasözlerinin incelenmesinin Türk kültürünün betimlenmesi açısından ve sosyolojik açıdan iki önemi vardır: İlk olarak Türk atasözleri, Türk toplumunun, Türk kültürünün bir ürünüdür. Burada tespit edilen bulgular Türk toplumunu, Türk kültürünü tanımamızda bize yardımcı olur; Türk toplumunu ve kültürünü birleştiren, bütünleştiren bağları, aynı zamanda bu süreçte ortaya çıkan problemleri tespit edebiliriz. İkinci olarak, Türk atasözleri, Türk insanın dünyaya bakış açısına, Türk eğitim sistemine ve Türk toplumuna şekil veren unsurlardır. Buradaki tespitler, toplumun sosyal kontrolü, sosyo-kültürel bütünleşmesi konularındaki çalışmalarda yol gösterici olacaktır (Güngör, 1994: 159). Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkılarak, bu araştırmanın temel amacı, Türk atasözlerinde merak kavramına yönelik gönderimlerin incelenmesi ve bunların kültürel bağlam açısından taşıdığı anlamların irdelenmesi olarak belirlenmiştir. Nitekim bu araştırma, araştırmacı tarafından benzer bir çalışmaya rastlanılmamış ve ilk olması, sosyolojik anlamda meraka ilişkin olarak Türk kültürünün analiz edilmesi ile program geliştirmenin önemli temellerinden biri olan toplumsal temele dayanak oluşturması, özellikle ilkokul, ortaokul ve lise öğretim programlarının geliştirilmesinde, özellikle de Türkçe, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi gibi derslerin içerik boyutuna atasözlerine farklı bir yaklaşımla da yaklaşılması gerektiğine ilişkin gerekçe oluşturması ve alanyazına bu anlamda katkı sağlaması gibi açılardan önemli görülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmada Türk atasözlerinde meraka ilişkin gönderimlerin nasıl sunulduğunu incelemek amacıyla içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesini sağlayan bilimsel bir araştırma yaklaşımıdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). İçerik analizinin temel amacını toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak olarak ifade eden içerik analizinde, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 41). Söz konusu araştırmada da öncelikle belirlenmiş olan tarama ve seçme ölçütleri çerçevesinde kodlamalar yapılarak temalara ulaşılmıştır. Daha sonraki süreçte elde edilen veriler (108 adet atasözü) düzenlenmiş; temalar doğrultusunda gruplandırılarak sayısal verilere ulaşılmış ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Tarama ve Seçim Ölçütleri

Araştırma kapsamına alınacak atasözlerini tespit edebilmek için araştırmacı tarafından belli başlı tarama ve seçim ölçütleri belirlenmiştir. <http://tdk.gov.tr> adresinden Türk Dil Kurumu Atasözü ve Deyimler Sözlüğü, Yurtbaşı (2012) tarafından belli temalara göre atasözlerinin tasniflendiği “Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü” kitabı incelenerek 128 atasözü belirlenmiştir. Atasözleri taranırken 2 Türkçe eğitimi uzmanı ve 1 Türkçe öğretmeni ile beraber belirlenen “alem, sor, merak, kutu, bul, kurcala, ara, el, bil, söyle, cesaret, değirmen” gibi anahtar kelimeler bağlamında taramalar yapılmıştır. Araştırmacı tarafından belirlenmiş olan seçim ölçütlerine göre merak konusuna gönderme yaptığı düşünülen 128 atasözü 2 Türkçe eğitimi uzmanı ve 1 Türkçe öğretmene inceletirilmiş ve aynı olan ve merakla doğrudan ilgili olmadığı düşünülen 20 atasözü araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Dolayısıyla merakla ilgili olduğu düşünülen atasözleri 108’e indirgenmiştir. Daha sonra 108 atasözü ortak noktaları bağlamında temalarına göre tasnif edilerek yorumlamalar yapılmıştır.

BULGULAR

108 atasözünün incelenmesinde 106 atasözünün merakla ilgili olarak olumsuz özellikler taşıdığı 2 atasözünün ise merakla ilgili olarak olumlu özellikler taşıdığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Merakla İlgili Atasözlerine Yönelik Algı

Algılama Türü	f	%
Merakla İlgili Olumlu Algılar	2	1,85
Merakla İlgili Olumsuz Algılar	106	98,15
Toplam	108	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi incelenen 108 atasözünün % 1,85’inin merak kavramı ile ilişkisi olumlu, % 98,15 inin ise merak kavramı ile ilişkisinin olumsuz olduğu kanaatine varılmıştır. Olumlu ve olumsuz özelliklere istinaden tespit edilen alt temalar Tablo 2’ de sunulmuştur.

Tablo 2. Merakla İlgili Atasözlerinin Alt Temaları

Alt Temalar	f	%
Olumlu Algılar	2	1,85
Sorgulama	2	1,85
Olumsuz Algılar	106	98,15
Kabullenme	3	2,83
Duyarsızlık	8	7,54

Çıkar Sağlama	21	19,81
Eylemsizlik	16	15,09
Sıkıntı	28	26,41
Sorgulamama	25	23,58
Bireysellik	4	3,77
İlişki	1	0,94

Tablo 2. incelendiğinde merakla ilgili atasözlerinin "olumlu algılar" ve "olumsuz algılar" adlı temalarla ilişkilendirildiği görülmektedir. Olumlu algıların altında sadece 2 atasözü ile sorgulama alt teması; olumsuz algılar ile ilgili olarak da 8 alt temaya ulaşılmıştır. Olumsuz algılar başlığı altında sıkıntı, sorgulamama ve çıkar alt temalarının frekanslarının en yüksek olduğu; bireysellik alt temasının frekansının da en düşük olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Her kültür çocuklarına düşünme ve problem çözme yöntemleri sağlar. Vygotsky'nin (1978) "entellektüel uyum araçları" olarak adlandırdığı bu yöntemler, toplumun daha yetkin üyeleri ile etkileşimleri sırasında çocuklar tarafından içselleştirilir. Çoğu kültürde çocuklar bir şeyleri örgün eğitim içinde, usta çırak ilişkisi ile öğrenirler. Bu türden öğrenme tarzı ile çocukların bilişi, gün içinde kendilerinden daha becerikli olan eşlikçilerle yan yana, kültüre haz deneyimlere etkin biçimde katılarak biçimlenir (Öztürk, 2015). Bu bağlamda öğrenme ile yakın bir ilişkisi olan merak düzeyinin yüksekliği ya da düşük olması bireysel boyutu olduğu gibi, toplumsal boyutları da olan bir olgudur. Genel olarak bir toplumda olup bitenleri algılama biçimi meraklı olmayı özendirildiği gibi caydırıcı da olabilir. Çünkü çocuklar büyürken gitgide yetişkinlere daha az bağımlı olur ancak konu meraka geldiğinde, zaman geçtikçe yetişkinler çocuklar için daha da önem kazanır. Her ebeveynin bildiği üzere, çocuklar sürekli soru sorar –hem de çok sayıda soru sorarlar (Leslie, 2015). Sorulan sorular ve sorulara karşın alınan yanıtlar merakı daha da perçinler. Merak duygusu beraberinde öğrenme arzusunu da getirir. Öğrenme arzusu çabayı, çaba da bilişsel rezervlerin artması sonucunu doğurur. Zira merak dürtüsünü yücelten kültürlerde bilimsel ve ekonomik gelişmelerin olduğu gözlemlenir. Leslie'ye göre (2015) içinde bulunduğumuz toplumların merak seviyesini arttırıp arttıramamamız, eğitim sistemimiz, çocuk yetiştirme alışkanlıklarımız, ders verme tarzımız ve sosyal tavırlarımız ve kültür öğeleri gibi birçok faktöre bağlıdır. "Merak güdümlü" eğitim -yetişkinlerin aktardığı akademik bilgilerin büyük bir çoğunluğunun ezberlenmesini gerektirmeyen eğitim modeli- fikri bize o kadar çekici gelir ki her nesilde bunu yeniden keşfederiz. Bu çerçevede ilgili araştırmada, kültürümüzün önemli yapıtaşlarından biri olan, Türk kültürünün değerlerini, inancını ve düşünce yapısını yansıtan ve aynı zamanda da toplumu oluşturan bireylere yol gösteren atasözlerinin merakla ilişkisi sorgulanmıştır. Toplamda ilgili kriterlere göre belirlenen 108 atasözü belirlenmiş ve yapılan analizler sonucunda belirlenen atasözlerinin % 1,85'inin merak kavramı ile ilişkisi olumlu, % 98,15'inin ise merak kavramı ile ilişkisinin olumsuz olduğu görülmüştür. Olumsuz algılar teması altında kabullenme (3), duyarsızlık (8), çıkar (21), sıkıntı (28), sorgulamama (25), ilişki (1), bireysellik (4), yetinme (2) ve eylemsizlik (16) atasözü ile ilişkilendirilirken; olumlu algılar teması altında

sorgulama alt teması sadece 2 atasözü ile ilişkilendirilmiştir. Sıkıntı, sorgulamama, eylemsizlik ve çıkar alt temalarının en yüksek frekansa sahip olduğu görülmüştür.

Kabullenme, alt teması altında: Bitirilmiş bir işin içinde olmak için çaba sarf etmenin anlamsız olduğu; bitmiş bir işin sonucuna yeni ekler yaparak işin daha zor ve içinden çıkılmaz hale getirildiği anlamına gelen “Pişmiş aşa soğuk su katılmaz.” ya da “Alan almış satan satmış bize ne?” atasözlerinde yaşanan olay sonucunun kabullenildiği ya da kabullenilmesi gerektiği vurgulanmıştır. *Duyarsızlık*, alt temasında ise dünya yansa umurunda olmamak anlamına gelen “Teknede hamurum mu, o da benim umurum mu?” ve ortada yapılması zorunlu, kişiyi ilgilendirmeyen ağır ve kötü bir iş varsa sakın karışma anlamına gelen “Aleme cellat lazımsa benim neme lazım.” gibi atasözleri bu tema ile ilişkilendirilmiştir. *Çıkar*, alt teması bağlamında bireyin çıkarları doğrultusunda merak etmemesi vurgusunun yapıldığı tespit edilmiştir. Örneğin “Balı ye arısını sorma.”, “Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.”, “Buldun bir börek sahibi nene gerek.”, “Değirmen dönsün de suyu nereden gelirse gelsin.”, “Meyvasını ye de ağacını sorma.” ve “İmama ıskat değsin de ölü ister cennete, ister cehenneme gitsin.” gibi atasözleri bu alt tema ile ilişkilendirilmiştir. İfade edildiği gibi bu atasözlerinde yararlanılan ve bireyin çıkarına uygun olan şeyin nereden geldiğini araştırmama; kaynağını merak etmeme, sunulan imkanların kaynağını sorgulamanın her zaman doğru olmadığı, yani kısacası bireye sunulan imkanlardan, kaynaklardan, ürünlerden, nimetlerden dilenildiği gibi yararlanılması gerektiği ancak, bunların nasıl, kimden, nereden geldiğinin, kaynağının sorgulanmasının araştırılmasının, her zaman doğru olmadığı dolayısıyla da bu sayılanları bunları bilmeye gerek olmadığı ifade edilmektedir. *Sıkıntı*, alt temasında ise merak etmenin insanın başını tehlikeye sokacağı ve çeşitli sıkıntılara yol açacağı vurgulanmaktadır. Örneğin, “Pek karıştırma altından çapanoğlu çıkar.”, “Açtırma kutuyu söyletme kötüyü.”, “Arkasını sayan er olmaz.”, “Pek inceleme üzülürsün.”, “Sivriltiltiğimiz kazık gözümüze battı.”, “Söyletme mestaneyi, patlatırsın bir çuval kestaneyi.”, “Tepişen at eşek olur.”, “Merak insanı mezara kadar sokar.” ve “Çıbanın başını kurcalama yara edersin.” gibi atasözlerinde: Eğer küçük bir sorun çok kurcalanırsa yani çok deşilirse insanın başına büyük dertler açılabilir; konunun derinliklerine inmenin doğru olmadığı konuda derinliğe inildikçe çözülemeyecek çok zor problemlerle karşılaşmanın mümkün olduğu; kişinin kendisini ilgilendirmeyen her işe kalkışmaması gerektiği yoksa başına büyük dertler açılabilir gibi anlamlara yüklemeler yapılmıştır. *Sorgulamama*, alt teması altında “Erzincan da eşek izi sorulmaz.”, “Eski samanları karıştırma.”, “Hikmetinden sual olunmaz.”, “Hoca Nasrettin’in evine baklava gitmiş sana ne?”, “Öküz altında buzağı arama.”, “Bildiğinden şaşma, bilmediğine karışma.” ve “İnce eleyip sık dokuma.” gibi atasözleri bağlamında olayların nedenleri üzerine titizlik gösterilmemesi gerektiği; bir şeyi en ince ayrıntılarına kadar araştırma ve gözden geçirmenin doğru olmadığı; eski olayların, işlerin bir menfaat nedeni ile tekrar ele alınmaması, yeniden gündeme getirilmemesi; yaşanan sonucunun sebebi sorulmaması, araştırılmaması gerektiği gibi anlamlara vurgu yapıldığı belirlenmiştir. *Bireysellik*, çerçevesindeki atasözleri (“Karışma el işine akşam evine sabah işine”, “Ben ölürsem sana eskimle püsküm mü kalacak?”, “Ben ölü yıkayıcısıyım, ister cennete gitsin, ister cehenneme”, “Dek duran tekme yemez”, “Dediler molla aş gidiyor.” Dedi “bana ne?” dediler, “Size gidiyor.” Dedi, “Sana ne.?, “Sen sen, ben ben. vb.) ile de insanın sadece kendi işleri ile meşgul olması, başkalarının işine burnunu sokmaması; kişinin başkalarını ilgilendiren konularda fazla meraklı olmaması gerektiği; kişinin kendi üzerine vazife olmayan işlerle uğraşmaması gerektiği; eğer başkalarının işine karışılmazsa zarar görülmeyeceği; herkesin kendisini ilgilendiren işlerle uğraşması gerektiği; çünkü başkalarına ait olan şeylerle uğraşmanın insana hiçbir fayda sağlamayacağı vurgulanmıştır. *Eylemsizlik*, alt teması altında merak konusunun davranışsal

boyutuna vurgu yapılmakta ve davranışsal olarak hareket etmeme, eylemsizlik içinde bekleme vb. anlamlara vurgu yapılmıştır. Örneğin, “*Etliye sütlüye karışmamak*” atasözünde olduğu gibi genellikle bu bağlamdaki atasözlerinde, toplum içindeki çeşitli hareketlerden uzak durmanın, hiçbir şeyle ilgilenmemenin, tartışmalı konulardan kaçınmanın doğru olduğuna dair mesajlar verilmektedir. Olumsuz algılar çerçevesinde son olarak *ilişki*, alt teması altında ise “*Merak dostlardan uzak.*” atasözünde olduğu gibi meraklı olmanın ya da meraka ilişkin davranışların insanın dostları ile ilişkisini bozacağı yani ilişkileri zedeleyeceği doğrultusunda mesajlar vurgulanmaktadır. Meraka ilişkin olumlu algılar bağlamında sadece 2 atasözü belirlenmiş ve bu atasözlerine istinaden *sorgulama*, adı altında bir alt tema belirlenmiştir. *Sorgulama*, alt teması altında belirlenen “*Sen vurmadin, ben yıkılmadım, ya ne oldu?*” ya da “*İşte gelsin birisi hani bunun gerisi?*” atasözlerinde olayın sebebi sorgulanmakta ve nedeni merak edilmektedir.

Yukarıda ifade edilen tema ve alt temalar analiz edildiğinde atasözlerinin toplumdaki meraksızlığın yansıması ya da meraka ilişkin atasözlerinin topluma yansıdığı görülmektedir. Her ne kadar olumlu çağrışımları olan atasözleri olsa da merakın olumsuz bir olgu (kaçınılması gereken, bireyi tehlikeye sokabilecek, ilişkileri bozabilecek vb.) olduğuna dair tutumun yaygın olduğu tespit edilmiştir ki önceki dönemlerde belki bu bakış açısı şartlara göre doğru olduğu kabul edilse de 21. yüzyılın dünyasında geçerli bir bakış açısı olduğu söylenemez. Çünkü atasözleri sadece dilsel süslemeler ya da özlü anlatımlar değildirler. Atasözleri aynı zamanda içinde yer aldığı dilin konuşulduğu toplumun kültürünü de yansıtır. Bu açıdan atasözleri ait olduğu dilin konuşulduğu toplumlarda benimsenmiş olan ahlâk kurallarını ve insan anlayışlarını ifade ederler. Dil, kültür ve toplum iç içedir; birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Kısacası atasözleri bu bakımdan daha çok çoğul anlamda kültürü yansıtan ifadelerdir (Gülşinar, 2016). Halkın duygusunu, düşüncesini, ahlaki değerlerini, ekonomisini, tarihini, folklorünü vs. atasözlerinden öğrenmek mümkündür (Kuşçu ve Kuşçu 2014). Atasözleri ulusun ortak düşünce, değer ve tutumunu belirtir, yol gösterirler (Aksoy, 2013). Nitekim, misyonu açısından atasözleri düşünüldüğünde 21. yüzyılın temel becerilerinden olan meraka ilişkin atasözlerinin tamamına yakınının olumsuz özellikler içermesi oldukça düşündürücüdür. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerilere yer verilebilir: Öncelikle araştırmanın sınırlılıkları arasında düşünülecek olan çalışmada kullanılan atasözü sayısı daha da arttırılarak daha geniş bir yelpazede konu irdelenebilir. Merak ile ilgili olan temalara ilişkin atasözleri de (girişimcilik, cesaret, risk alma, belirsizliğe tolerans vb.) ele alınarak merak ile ilgili olan atasözleri ile ilişkileri irdelenebilir. Meraka ilişkin Türk atasözleri ile diğer ülkelerin atasözleri karşılaştırılabilir. İlkokul ders programlarının içerik boyutuna merakı destekleyici yeni atasözleri eklenebilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (1996). *Türkçenin söz varlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (2013). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İnkılap Yayınevi: İstanbul.
- Altaylı, S. (2010). Atasözü ve deyimler arasındaki farklar. *Karadeniz Araştırmaları*, 25: 125-134.
- Aydın, S. (2013). Kültürel bir miras olarak atasözlerinin kullanımı üzerine Türkçe öğretmenlerinin görüşleri. *Folklor/Edebiyat*, 19 (75),173
- Bekiroğlu, O. (2014), Türkçe Atasözlerinde iletişim olgusunun izleri ve sosyo-kültürel çıkarımları, *Milli Folklor*, 26 (103), 80-97.
- Berlyne, D. E. (1978). Curiosity and learning. *Motivation and Emotion*, 2, 97-175
- Çotuksöken, Y. (1983). *Atasözlerimiz*. İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları.
- Développeur Sa Curiosité Pour Une Matière Aride (2015). <https://www.universitas.ca/fr/blogue-universitas/developpeur-sa-curiosite-pour-une-matiere-aride>. adresinden erişildi. (Erişim Tarihi:15.12.2017.)
- Engin, İ. (2017). Kültür-Kişilik İlişkisi- *Dtcf Dergisi*. www.dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/download/3475/3031. adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 11.12.1017.)
- Esen, S. ve Yılmaz, E. (2011). Türk atasözleri ve deyimlerinde girişimcilik olgusu. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı:30
- Gülpınar, A. (2016). Türkçe atasözleri ve deyimlerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Anabilim Dalı, İstanbul.
- Güngör Ergen, N. (1994). "Türk Atasözleri ve Deyimlerine Yansıyan Aile Modeli Üzerine Sosyolojik Görüşler". I. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Dünyada ve Türkiye'de Güncel Sosyolojik Gelişmeler. Ankara: *Sosyoloji Derneği Yayınları III*, s. 156-168.
- Karakuş, U. ve Keçe, M. (2012). Türk atasözlerinde doğal çevre algısı ve çevre eğitimi açısından önemi. *ZfWT. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*. ZfWT Vol. 4, No. 3
- Kurtbaş, İ. (2011). Merak(ın) Sosyolojisi psikolojik dürtü, sosyal uyaran, kültürel nosyon ve ideolojik bir konsept olarak "sosyal merak". *Sosyoloji Derneği, Türkiye Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* Cilt: 14 Sayı: 2 - Güz 2011
- Kuşçu, Ü., Kuşçu, H., (2014). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul
- Leslie, I. (2015). Merak. Çeviri: Can Evren Topaktaş. NTV Yayınları. İstanbul
- Loewenstein, G. (1994) The Psychology of curiosity: a review and reinterpretation. *Psychological Bulletin*, 116(1), 75-98.
- Mitiel, L. (2014). La curiosité - une compétence qui fait révéler des potentiels!. <https://www.centraltest.fr/article/la-curiosite-une-competence-qui-fait-reveler-des-potentiels>. adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 12.01.2018.)
- Ötüken, A. (1971). *Türk Atasözleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Öztürk, A. (2015). Bireysel gelişim bebeklik ve erken çocukluk. Leman Pınar Tosun. (Çev.Ed.), *Kültürlerarası psikoloji araştırma ve uygulama*. Ankara: Nobel Yayınları. s. 33-64.

Say, K. (2015). Örgütsel yaratıcılık ve merak duygusu arasındaki ilişkinin ortaokul öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi (Ankara ili örneği). Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı. Ankara

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. Epsilon Yayınevi, İstanbul.

Turan, M.B. (2015). Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin meraklılık düzeyleri ile öğrenme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Anabilim Dalı, Kayseri.

Türk Dil Kurumu (2017). Atasözleri Sözlüğü. <http://tdkterim.gov.tr/atasoz/> (E.T:03.12.2017).

Ünal, H. (2005). "The influence of curiosity and spatial ability on preservice middle and secondary mathematics teachers' understanding of geometry". *Dissertation Abstracts International*, 66 (07), 2522A.

Von Stumm S. et al.(2011). Intellectual Curiosity Is the Third Pillar of Academic Performance. *Perspectives on Psychological Science*. <https://www.centraltest.fr/article/la-curiosite-une-competence-qui-fait-reveler-des-potentiels>. adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 20.12.2017.)

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yurtbaşı, M. (2012). *Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü*. Excellence Publishing Yayınları. İstanbul. 10. Baskı

<http://devenir-influent.e-monsite.com/pages/popularite-passionnee/developpement-de-curiosite.html>_ adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 23.01.2018.)

<http://www.mamanpourlavie.com/vie-scolaire/apprentissages/8785-5-trucs-infaillibles-pour-stimuler-la-curiosite-de-mon-enfant.html>. 5 trucs infaillibles pour stimuler la curiosité de mon enfant. adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 07.12.1017.)

<http://revolutionpersonnelle.com/2009/11/pour-avoir-plus-de-succes-soyez-plus-curieux/>. Pour avoir plus de succès, soyez plus curieux Par Jean-Philippe. adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 07.12.1017.)

<http://madame.lefigaro.fr/education/pourquoi-faut-il-garder-la-chambre-des-parents-fermee-pour-developper-la-curiosite-de>. Les 7 clés pour booster la curiosité de votre enfant. Par Ophélie Ostermann adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 07.12.1017.)

EK

ÇALIŞMADA KULLANILAN MERAK İLE İLGİLİ ATASÖZLERİ

1. Açtırma kutuyu söyletme kötüyü.
2. Ağaça kabuğun arasına parmak sokulmaz.
3. Ak yorak, kara yorak, hep sana mı gerek.
4. Alan almış satan satmış bize ne?
5. Alan hoşnut, satan hoşnut bize ne.

6. Aleme cellat lazımsa benim neme lazım.
7. Almayacağın pekmeze su kattırma.
8. Anan iğirmez, baban dokumaz, nene gerek?
9. Arkasını sayan er olmaz.
10. Aşını ye işine bak elden sana fayda yok.
11. At elin it elin bize ne?
12. At ile torbayı çekiştirme.
13. Avunmasın sormayayım, ölçesin cılamayayım.
14. Bahşiş atın bahası sorulmaz.
15. Bal ye, balık ye ölmezsen; ölmezsen güneşe otur.
16. Balı ye arısını sorma.
17. Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.
18. Başkasının işine göz koyacağına kendi işine göz koy.
19. Ben ölü yıkayıcısıyım, ister cennete gitsin, ister cehenneme.
20. Ben ölürsem sana eskimle püsküm mü kalacak?
21. Beni sokmayan yılan bin yaşasın.
22. Bildiğinden şaşma, bilmediğine karışma.
23. Bilmediğin aşı su katma.
24. Bilmediğin söze karışma.
25. Bilmediğin yola girme.
26. Bin merak, bir borcu ödemez.
27. Bizden atlasın, nerede patlarsa patlasın.
28. Bizim köpek size balta getirdi mi?
29. Buldun bir börek sahibi nene gerek.
30. Buldun bir koyun ye de doyun, nene lazım oyun moyun.
31. Burnunu her deliğe sokma.
32. Büyüklerin işine karışma at teper.
33. Çıbanın başını kurcalama yara edersin.
34. Çok endeleme, çuvalın dibini delersin.
35. Çok merak adamı mezara sokar.
36. Dediler molla aş gidiyor." Dedi "bana ne?" dediler, "Size gidiyor." Dedi, "Sana ne?"
37. Değirmen dönsün de suyu nereden gelirse gelsin.
38. Dek duran tekme yemez.
39. El ile ellenmeyen elli yıl durur.
40. Elin ermediği şeye el, aklın ermediği şeye dil uzatma.
41. Elin gülü ele kokmaz, alıp bağrına sokmaz.
42. Elin ile koymadığın şeye dokunma.
43. Elin ile koymadığına el, dilin ile bilmediğine dil uzatma.
44. Elin ne aşu biter ne de işi.

45. Elma yolda bulsan alma.
46. Er ile avrat arasına girilmez; erkeğin maaşı kadının yaşı sorulmaz.
47. Erkek öküz altında yavru arar.
48. Erzincan da eşek izi sorulmaz.
49. Eski samanları karıştırma.
50. Etliye sütlüye karışma.
51. Hal soran dert dinler.
52. Hamur işine karışma.
53. Hancının horozu, tavuğu ölmüş yolcuya ne.
54. Helayı taşıyan kokusuna katlanır.
55. Her deliğe parmak sokulmaz.
56. Her deliğin, taşın altına elini sokma ya yılan çıkar ya çıyan.
57. Her işe burnunu sokma.
58. Her şeye heves eden sinek gibi balda kalır.
59. Hikmetinden sual olunmaz.
60. Hoca Nasrettin'in evine baklava gitmiş sana ne?
61. Horoz evlenir, tavuk tellenir.
62. İki adama bir börek üçüncüye ne gerek.
63. İkiye üç olma.
64. İmama ıskat değsin de ölü ister cennete, ister cehenneme gitsin.
65. İnce eleyip sık dokuma.
66. İnce yoğun bir iniş, incelesem yeğünmüş.
67. İnsanın başına ne gelirse, meraktan gelir.
68. İşte gelsin birisi hani bunun gerisi?
69. Karışma devletin işine, düşme zenginin içine boynunu kır bak kendi işine.
70. Karışma el işine, akşam evine sabah işine.
71. Karışma işime, dolaşma peşime.
72. Koymadığın yerden nesne alma.
73. Kurcalama sivilceyi, çıban yaparsın.
74. Mal soran dert dinler.
75. Merak dostlardan uzak.
76. Merak insanı mezara kadar sokar.
77. Meyvasını ye de ağacını sorma.
78. Mülazım nene lazım.
79. Nasıldır demiyorlar nasılsın diyorlar.
80. Ne arayan var ne soran.
81. Ne benden selam, ne senden kelim.
82. Ne halin varsa gör.
83. Ne Şam'ın şekeri ne Arab'ın yüzü.

84. Nefis nefsi kim kime.
85. Neme lazım elin altı ayaklı dört keçisi.
86. Neme lazım elin üç keçisi beş oğlağı.
87. Nereden gelip nereye gideceğimi sorma.
88. O abacı kebeci, sen neci?
89. Olur olmaz işe karışma.
90. Öküz altında buzağı arama.
91. Pek karıştırma altından çapanoğlu çıkar.
92. Pişmiş aşı, soğuk su katılmaz.
93. Sana değmeyen kuldan uzak dur.
94. Sana gözün üstünde kaşın var diyen mi var?
95. Sen sen, ben ben.
96. Sen vurmadin, ben yıkılmadım, ya ne oldu?
97. Sivrilttiğimiz kazık gözümüze batar.
98. Söyletme mestaneyi, patlatırsın bir çuval kestaneyi.
99. Tarlasına karışmadım, işine karışmadım. Tasası sana mı düştü?
100. Teknede hamurum mu, o da benim umurum mu?
101. Tepişen at eşek olur.
102. Tuz gibi her aşaya girme.
103. Üç günlük seyisliği var, kırk yıllık fışkı karıştırır.
104. Üzerine lazım olmayan işe karışma.
105. Üzümünü ye, bağına sorma.
106. Yemişi ye ağacı sorma.
107. Yemişsiz ağaca taş atmazlar.
108. Zemberekçi devesi köse kulak asmaz.